

SPELKNÄPPEN

MEDLEMSTIDNING FÖR VÄSTERBOTTENS
SPELMANSFÖRBUND

nr 1 / 2015

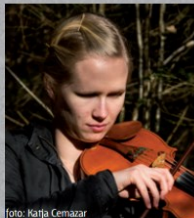

Vi vill till alla glada spelvänner i Västerbotten skicka en januarihälsning med en önskan om ett FORTSATT GOTT NYTT ÅR och ett HÄRLIGT SPELÅR 2015. Vi som sänder denna hälsning är "Friskt felat" i Vilhelmina. Bilden är tagen vid vårt julframträdande "under hjulet" i Folkets hus i Vilhelmina den 11:e december 2014.

Allsvenskan i Folkmusik och Dans

Visst är det kul att kunna danser o låtar från hela Sverige? Nu har du chansen!

Vårens Allsvenskan i Folkmusik och Dans blir på Stiftsgården i Skellefteå den 15, 16 maj.
Det blir både låt- och danskurs!

Ledare för låtkursen blir Markus Falck, Siv Burman och Ida Meidell Blylod och för danskursen Kajsa Olsson, Mats Wennström och Veronica Grahn

Kostnad för kursen: 1200 kr och då ingår mat båda kursdagarna(ej boende)

Boende som finns i flera prislägen bokar man själv direkt genom Stiftsgården tel: 0910-725700

Anmälan skickas till: ssr@spelmansforbund.se - Kursavgift betalas på plusgiro 35 51 36-3

Mer info: www.spelmansforbund.se och www.folkdansringen.se eller ring Gunnar Brandin 070 377 13 33

Västerbottens Spelmansförbund

Norrbottens Spelmansförbund

KULTURENS

Omslagsbild: Gösta Wikström och Arvid Staaf spelar i Bonnstan, Skellefteå (foto: Hans-Ove Forssell)

Spelknäppen, Nummer 1/2015

Organ för Västerbottens Spelmansförbund

Utkommer med fyra nummer per år

Ansvarig utgivare: Hans-Ove Forssell

STYRELSEN

Ordförande

Hans-Ove Forssell

Gruvbergsvägen 16

937 33 BYGDSILJUM

0914 - 20006

070 - 625 40 06

hansoveforssell@hotmail.com

Sekreterare

Mauri Eira

Rörström 410

830 80 HOTING

010 - 401 62 56

mauri.eira@gmail.com

Kassör

Eva Zwahlen

Storgatan 53

917 32 Dorotea

070 - 287 14 97

eva.zwahlen@evazwahlen.se

Övriga Ledamöter

Inga-Britt Hultmar 070 - 294 71 05

Eva Maaherra Lövheim 073 - 050 49 83

Staffan Lundmark 090 - 301 48

Ulrika Frölander 070 - 689 62 96

Redaktion

Arvid Staaf

Sijesundsvägen 22

937 33 BYGDSILJUM

070 - 225 93 68

arvid.staaf@gmail.com

Adress till VSF hemsida på internet:

vasterbottensspelmansforbund.se

VSF plusgironummer: 46 04 28-6

VSF bankgironummer: 5830-2993

VSF organisationsnummer: 894002-2141

Medlemskap per år kostar 200 kr för vuxna

50 kr för ungdomar 13 - 18 år.

Under 13 år gratis.

Tryckeri: Art & Typ, Vännäsby

Annonser, artiklar, arga insändare och andra

bidrag till tidningen skickas till redaktionen:

arvid.staaf@gmail.com

Nästa Manusstopp: 15 maj

Ordförande har ordet

I din hand håller du nu en uppgraderad version av Spelknäppen. Vid vårt senaste styrelsemöte beslutade vi att modernisera Spelknäppen och detta med färgtryck är ett första steg på vägen mot en ny layout. I takt med att vi blir fler och fler medlemmar och därvid får bättre ekonomiska möjligheter hoppas vi i framtiden ge tidningen ett helt nytt utseende.

Vi har även satt igång arbetet med att ta fram en ny hemsida och i skrivande stund finns hemsidan på plats och vi håller nu på att fylla den med material. Den nya hemsidan kommer att visas upp på årsmötet i Munkviken. Som medlem i förbundet kommer man att ha tillgång till allt material, via en inloggningskod. Är man inte medlem får man endast tillgång till allmän information, vilket gör ett medlemskap ökar ännu mera värt.

I framtiden kommer vi att ha tre olika kommunikationskällor gentemot våra medlemmar, Vårt huvudorgan kommer fortsättningsvis att vara papperstidningen Spelknäppen. Västerbottens Spelmansförbunds facebook-sida är en både rolig och snabb annonsplats samt meddelandesida. Hemsidan har vi tänkt ska fungera som en informations och förvaringsplats, där vi kommer att lägga in ett stort antal gamla bilder och annat spännande material.

Umefolk är en stor och viktig mötesplats för alla folkmusikintresserade. Vi har för fjärde året i rad haft ett försäljningsbord på plats och som vanligt var det stor rörelse kring vår monter och jag är övertygad om att det är betydelsefullt och att det ökar intresset för Västerbottens Spelmansförbund.

På sidan 2 i tidningen hittar ni annonsen om Allsvenskan som går av stapeln 15-17 maj på Stiftsgården i Skellefteå. SSR (Sveriges Spelmans Riksförbund) är huvudansvariga tillsammans med Norrbottens- och Västerbottens Spelmansförbund. Styrelsen rekommenderade Siw Burman och Ida Meidell-Blylod som utbildare och glädjande nog svarade båda ja på vår förfrågan. Passa på att anmäla dig till kursen! Det kommer garanterat att bli en jättetrevlig helg när spelmän från hela Sverige samlas i Skellefteå, för att få lära sig musiken från Norr och Västerbotten och det ges säkert möjlighet till buskspel också.

Lördagen den 28 mars är det dags för vårt årsmöte. Efter vår uppmaning i förra Spelknäppen så hörde Göran Ceder av sig och föreslog att vi skulle hålla till i Lövångers socken så jag hoppas att så många som möjligt ska komma till Munkviken för en trevlig eftermiddag och kväll tillsammans.

Till sist vill jag säga att vi kommer att tidigarelägga stoppdatum för manusinlämning inför nästa Spelknäpp till 15 maj. Det gör vi för att alla arrangörer av sommaraktiviteter ska hinna få ut sin information i tid.

*Hälsningar,
Hans-Ove*

Spelmansstämman "Låt Musiken Leva" 10-årsjubilerade

Rökå Spelmansstämma har blivit ett begrepp i spelmannsvärlden och hit drar man mitt i kallaste januari för att få spela under en dag. I år samlades ett 50-tal musiker och besöksantalet uppgick till ca 300.

"Bomans Blues Brothers" in action. Från vänster Conny Lundström, Vännäs, Ove Boman, Malå, Tobias Boman, Umeå, Mattias Swahn, Malå och Fredrik Hultmar, Skellefteå. Skynd Lars Boman, Piteå. (Foto: Anna Norr)

Från Älvsbyn i norr till Obbola i söder. Från Ammarnäs i väster till Skellefteå i öster.

Trots det miserabla vädret och det riskabla väglaget kom de. Musiker verkar vara ett släkte för sig. De ville inte missa den tionde spelmannsstämman i Rökå.

Den första stämman var egentligen inte en spelmannsstämma utan en minneskonsert. Den kände spelmannen Ingemar Boman hade gått bort tidigare under hösten och sista lördagen i januari 2006 inbjöds till en minnesdag efter honom. Byalokalen blev mer än proppfull av såväl musiker som publik. Några musiker bad om en fortsättning även året därpå. Och så har det fortsatt! I år var det således den tionde gången.

Närmare femtio musiker visade sin spelglädje under det inledande allspelet. Sångtexterna visades på filmduken, så publiken fick också vara med. Malå Dragspelklubb inledde med tre låtar. Klubben är en frukt av

de frön som Ingemar Boman sådde. Därefter följde programpunkten – Vi minns Ingemar Boman. Fem av Ingemars egna kompositioner framfördes med bravur. Bertil Forsell inledde med Bommarsundsminnen på fiol. Denna konsertvals är en känslös hyllning till Ingemars fars barndomshem. Trio Gränsdraget, med tillskott av Eva Skoglund på dragspel och Annica Gustafsson med sång, framförde Pelles vals. Den valsen gjorde Ingemar som hyllning till spelkompisen Pelle Henrikssons 80-årsdag. Lars-Göran Hultmar sjöng balladen – Tankar vid aftonrodnaden – en finstämd hyllning till det sköna i naturen.

Alla Ingemars låtar finns inte publicerade än. På ett kassettband sitter Ingemar och "råspelar" på sommarstugealtanen. Mitt i alltihop stannar han upp och utbrister:

– Tänk, den som kunde skriva noter. Men jag får väl göra som Benny Andersson: Jag spelar och någon annan får göra noterna! Han sa det

förstås på sin breda Norsjödialekt. Från detta kassettband har Lars-Göran Hultmar plockat fram några melodislingor som tillsammans blivit en vals – Aftonsolens strålar, vilken framfördes av Rolf Källqvist på dragspel. Rune Fryklund med några vänner framförde Ingemars hyllning till sin fru Anita – Vals Anita, där de två första repriserna helst ska spelas med musettspel. Lars-Göran Hultmar avslutade den här delen av konserten med Ingemars älsklingsång, vilken han ofta sjöng – En fattig trubadur.

Ingemars två söner Lars och Ove tillsammans med barnbarnet Tobias för musiktraditionen vidare. De framförde ett antal blueslåtar tillsammans med Conny Lundström, Mattias Swahn och Fredrik Hultmar. Den sistnämnde sjöng ett par blueslåtar och spelade på sin egentillverkade bluesgitarr – en cigarrlåda, en björkhals, strängar och insatsen från en brandvarnare!

Kallelse till årsmöte för Västerbottens Spelmansförbund lördag 28 mars 2015

Plats: Munkvikens Lägergård www.munkviken.se

Program

Fika finns från 11.30
13.00 Årsmötesförhandlingar
ca 14.30 Spelmän från Lövångers socken berättar och lär ut Lövångerslåtar och sedan spelar vi fram till middagen.
17.00 Middag och sen spelar vi så länge vi orkar.

Västerbottens Spelmansförbund bjuder alla årsmötesdeltagare på middagen

För att vi ska kunna planera middagen så vill vi att du anmäler dig till Hans-Ove senast den 23 mars. Hans-Ove Forssell 070 - 625 40 06 hansoveforssell@hotmail.com

Angående transporter och övernattnig:

Vill man åka buss så har spelmän från Lövånger erbjudit sig att hämta vid busstationen. Kontakta iså fall Göran Ceder 070 - 352 10 34

Vill du övernatta, ring Munkvikens Lägergård 0913 - 10863

Spelglädjen var stor. Många musiker framträdde på scenen och gladdde en stor publik. I alla utrymmen i byalokalen spelades det i varierande konstellationer.

Inne i kyrksalen spelades läsar-sånger dagen lång. Efter middagen hölls en särskild läsar-sångskonsert. Kyrksalen var fullsatt och publiken sjöng av hjärtans lust. Musiker kom och gick och spelade med. En av besökarna uttryckte det så här: – Stämningen var så förtätad att man kunde ta på den!

Dagen avslutades i god tid för att ge musikerna möjlighet att ta sig hem i snöovädret innan det blev försent. Sammanfattningsvis kan sägas att den tionde spelmansstämman nog kräver en fortsättning nästa år. Men, den som lever får se!

Lars-Göran Hultmar

Spelmansträff på Storstugan, Lövångers Kyrkstad

Lördagen den 2 maj

13.00 - 21.00 Lokalerna är tillgängliga
13.00 Buskspel
15.00 Allspel
16.00 Middag
17.00 Fortsatt buskspel och spontan gammeldans

Fri entré !

Middag samt ankomstfika på Storstugan 120 kr bokas senast den 27 april hos Göran Ceder tel 0913-21035, 070-3521034, eller Anna-Lisa Karlsson 0913-10584, 076-7651658

Meny: Tjälknöl med potatissallad och tillbehör, samt kaffe och kaka.
Meddela om specialkost önskas.

Försäljning av kaffe, drickor, fikabröd, varm korv.

Alla hjärtligt välkomna, medtag instrument och ett glatt humör

Allspelslåtar

C-dur G-dur	C/G	Kvällsidyll vid Rognan	G
Wallins hambo	G	Bertils polkett	G
Ljusvassarn	G	Malåvalsen	C
Gärdebylåten	D		

Välkomna !

Bureå spelgille, NBV Skellefteå

Spelmän i det gamla Vilhelmina

Genom de spelmansstämmor, som under senare år anordnats i Vilhelmina av den livaktiga hembygdsföreningen där, har intresset för hembygdsmusiken ökat i hög grad inom socknen. Vid dessa stämmor spelas ofta polskor och andra bygdelåtar, utgångna från de gamla sockenspelmän, vilka nu för länge sedan äro döda men vilkas vackra, säregna låtar ännu leva kvar. Det är "Jon Masn, Forsbom, Mattes Tursn" m.fl., som komponerat och spelat dessa låtar. Ofta frågar man sig då, vilka voro dessa spelmän, och var bodde de? Följande rader, till vilka stoffet i stort sett lämnats av den åttioårige bygdespelmannen Lars Olov Hällsten i Nästansjö, vill i all enkelhet lämna sådana upplysningar. Av de många och intressanta historier, som Hällsten berättat om dessa spelmän, anföres här några, vilka äro särskilt belysande för dessa personer och den tid de levde i.

De bästa av 1800-talets spelmän i Vilhelmina voro Jonas Mathsson (Jon Masn) i Bäkssele och Forsbom i Karlsbacka. Jon Mathsson var ej infödd Bäksselebo utan inflyttad från Strömnäs. I vigdeboken för år 1839 läses i förteckningen över dem, som vigts detta år – hemmanstillträdare John Mathsson i Strömnäs och bondedottern Anna Catharina Pehrsson i Bäkssele. I de följande kyrkobokföringsböckerna är Jon Mathsson antecknad under namnet Jonas Mathiasson, orsaken härtill vet jag ej. Hans bröder, varom mera sedan, bära namnet Matsson.

Jon Mathssons familj blev stor. Barnen voro: Petter, f. 1840 (antecknad som stum eller stam), Jonas, f. 1842, Mickael, f. 1844, Gertrud Magdalena, f. 1847, Brita Matilda, f. 1849 (bägge dessa döda 1852), Ingel, f. 1852, Augustinus,

f. 1855, och Christopher, f. 1858 (drunknad -61). Jon Mathssons spelbegåvning har medärvts i släkten. Kronojägare Per Ingelsson, Vilhelmina, är en sonson och fröken Ingegärd Nilsson, Bäksjö, en sondotter till den gamle spelmannen. Bägge dessa har ärvt sin begåvning och spelsätt efter Jon Mathsson.

Jon Mathsson hade två bröder, som också de voro goda spelmän. Broder Mats Matsson bodde som inhysesman i Strömnäs, till dess han genom K.B:s utslag den 3 februari 1859 beviljades rätt att anlägga och uppbygga nybygget Rekansjö. Den andre brodern, Augustinus, var bössmed och bodde i Andersmark. Alla tre bröderna voro storväxta och starka karlar, och Augustinus var den kraftigaste. En gång hade Jon Mathsson fått en svår ovän i en spelman från Åsele, som blivit överspelad ordentligt någon gång. På en marknad i Åsele spelade Augustinus på en bal och blev då av åselespelmannen, som trodde att det var brodern Jon, bjuden på "traktering", men det skulle ske hemma i åselespelmannens kammare. Augustinus följde med. När de kommit upp i kammaren, låste åselespelmannen kammardörren, vilket föranledde Augustinus att fråga, vari "trakteringen" skulle bestå. Den andre drog då kniv och hotade att skära armarna av Augustinus. Men denne tog av honom kniven och kastade åselespelmannen mot dörren, så att spelmannen, dörren och dörrfodret åkte ut i förstugan.

Ofta hade man i forna dagar trott, att vissa storspelmän stodo i förbund med "makter". Här är en sägen om hur det gick till, när Jon Mathsson spelade offentligt för sista gången. Det var bröllop med dans i Johan Lindboms stora sal i Bäkssele. Jon Mathsson spelade, och han spelade som vanligt utomordentligt. Då var det en gumma, som kom sent till dansen, och hon frågade då de andra, vad det var för en liten gubbe i röd

toppmössa, som satt bredvid Jon Mathsson när denne spelade. Sedan den dagen spelade Jon Mathsson aldrig offentligt utan endast hemma och först sedan han fått litet "starkt" samt låst alla dörrar. Mathsson var född 1812 och dog 1889.

I det krönikespel – Gammel Kristian – som i somras uppfördes i Vilhelmina, spelade "Klarinett-Pelle" en polska av Forsbom. Denne Forsbom var bonde i Karlsbacka och hette Axel Abraham Danielsson-Forsbom. Han var född år 1829 och gift med Gertrud Cajsa Jonsdotter, vilken var barnmorska. Hos denne Forsbom gick Lars Olov Hällsten i spellära. Sedermera spelade de tillsammans med Jon Mathsson på flera storbröllop. Forsbom spelade då första fiol, Hällsten andra och Jon Mathsson basen. Om sitt första sammanträffande med Jon Mathsson berättar Hällsten. Det var en småhandlare i Bäkssele, som hette "Salomon Glader" (Forsberg); denne brukade sälja varor i Vilhelmina. Kanske det också då det var både vin och brännvin, som såldes. En gång spelade jag och "Erik Filip" i Bäksjön åt denne "Salomon Glader" i en kyrkstugekammare. Då kommo dit både Jon Mathsson och Mattes Thurson. Sedan dom hört på oss ett tag, så sade Jon Mathsson till mig; "Hade du fått komma i lära hos en riktig spelman tidigare så kunde det nog ha blivit en bra spelman av dig". Sätt dig på mitt knä, så ska jag lära dig. Så fick jag sitta på hans knä och själv ta greppen, men vi skulle bägge hålla i stråken, och Jon Mathsson skulle lära mig föra stråken med de rätta tagen. Där fick jag sitta och spela till klockan 5 på morgonen, som det nu blev. "Mattes Thurson" hette Mathias Lars Thureson, han var född 1848 och dog 1910. Han var bonde i Mellanås. Thureson efterlämnade många polskor, som än i dag ofta spelas.

Det fanns också spelmän som lärt sin konst av underjordiska makter. En bonde i Bäksjö vid namn Abraham Ersson hade lärt sig spela fiol av "kvarngubben". Alltid när Ers-

son arbetade i kvarnen, hade han sin fiol med sig, men aldrig fick han se ”kvarngubben”. En natt när Abraham malde i kvarnen, satt han och åt på en torkad fårbog. Då kom det under kvarnhuset fram en liten grå gubbe med röd toppmössa.

Är det du som vill lära dig spela, frågade gubben. Abraham svarade ja, men ömkade sig över att han inte hade någon fiol med sig just då. Då sade ”kvarngubben” – låna mig fårbogen, som du sitter och karvar på, så skall jag lära dig spela.

Så fick Abraham Ersson lära sig spela på fårbogen, och den polska han då lärde sig, kallades sedan för ”kvarnpolskan”. Hällsten lärde sig denna polska av Abraham Erssons

broder Salomon Ersson, vilken var sämskinnsmakare och bodde på ”Näset” vid norra Latikberg. Denne Salomon Ersson var också spelman, fast han för sitt arbetes skull måste ha så långa naglar, att det gick dåligt att spela fiol. Abraham Ersson flyttade sedan till Vikennäs. Därifrån skulle han en gång, bege sig till Häggås i Dorotea. Hans hustru rodde honom över Vikenviken och såg honom aldrig mer. Enligt de gamle skulle själva hin håle ha hämtat hem honom, när han så spårlost försvann. Kyrkoböckerna upplysa dock om honom helt pro-saiskt, att han var bonde i Bäksjö, född år 1802, gift 1826 och dog den 3/6 1878. Hällsten, som allde-

les glömt bort denna polska, hade för någon tid kommit ihåg den och spelade den nu. Den var verkligen bra för att ha tillkommit på en fårbog.

Mycket mera vore kanske att tillägga om dessa gamla spelmän, vilka ofta vore mycket originella människor – den moderna tiden med dragspel, saxofon och fabriksmässig gjord musik ger betydligt mer slätstrukna individer – men de som känna sig manade att rädda den skatt av folkmusik och folkminnen, som finns inom vår socken, böra göra detta, innan de gamla, som äga dessa minnen, gått bort.

SH

Forsboms polska från Vilhelmina

Efter L.O. Hällsten
Uppt. av Raoul Hällsten

Ovanstående artikel är skriven av Sven Hansson, Västerbottens-Kurirens lokalredaktör i Vilhelmina. Artikeln har i senare tid även publicerats i ett litet häfte med titeln ”Gamla spelmän i Vilhelmina”, utg. av Medborgarskolan i Vilhelmina i samarbete med Vilhelmina Museum. Bo Johansson, Vilhelmina, har sammanställt häftet. Som komplettering till Sven Hanssons text finns i häftet ett antal låtar efter spelmän från Vilhelmina: ”Jon-Mas polska” efter Sören Danielsson, ”Mattesturs polska” och ”Forsboms polska” efter L.O. Hällsten ”Lars Olof Hällstens polska” med andrastämman av Bo Johansson samt ”Lillbäcken” och ”Ödemarksfiolen” av Fritz Holmgren. De flesta av låtarna finns också i låthäftet utg. av Västerbottens spelmansförbund.

Låtarna efter L.O.Hällsten blev för första gången, tillsammans med några andra låtar, publicerade i tidskriften Västerbotten, årsboken för åren 1924-25. ”Västerbotten” finns på webben:

<http://www.vbm.se/sv/kunskapsbanken/tidskriften-vasterbotten/vasterbotten-pa-natet.html>

För den som vill se Sven Hanssons tidningsartikel i ett större sammanhang så finns ett mastodontverk att tillgå: ”Vilhelmina: en lappmarksbygd på väg mot framtiden” Här finns så gott som samtliga artiklar med Vilhelmina-anknnytning publicerade i Västerbottens-Kuriren åren 1900–1950. Ca. 4000 sidor i åtta band.

Staffan Lundmark

Daum:s öde

I Umeå har det sedan år 1955 funnits ett arkiv som samlar in, bevarar och tillgängliggör material rörande dialekter, ortnamn och folkminnen, främst från Norrbottens och Västerbottens län. Här berättar människor på sina hemspråk, för det mesta på dialekter inom samiska, svenska och meänkieli (tidigare benämnt tordnetalsfinska). Musikmaterialet är mycket stort och här finns bl.a. de dokumentationer gällande låtar, visor och dans som utfördes under 1970-80-talet. Hos DAUM finns det ljudande material som ligger till grund för standardverket "Slatta". Ett annat exempel är det omfattande arkiv som Bengt Martinsson i Luleå har sammanställt. Under ett par års tid har nu DAUM:s framtid varit osäker, ja riktigt mörk.

Verksamheten startades av ett antal eldsjälar i början av 1950-talet. Intill dess fanns den nordligaste verksamheten, inom det som nu brukar kallas för det immateriella kulturarvet i Uppsala. Arbetet i Umeå tog snabbt form och år 1955 bildades stiftelsen Folkmåls- och folkminnesundersökningen i Övre Norrland (FFÖN). De båda landstingen och Umeå stad stod som finansierare. När Umeå blev en universitetsstad så ansåg man att det var lämpligt att staten tog över finansieringen av FFÖN, vars verksamhet sågs som ett värdefullt stöd för forskning och utbildning. Staten tog över ansvaret år 1970 och under namnet DAUM (Dialekt-, ortnamns-, och folkminnesarkivet i Umeå) övergick stiftelsen till att bli en enhet inom den statliga myndigheten DOVA, bestående av arkiv och verksamheter på flera platser i landet samt med ledning och administration i Uppsala. Myndigheten har därefter omorganiserats två gånger med namnbyten som följd. När förkortningen SOFI (Språk och folkminnesinstitutet) väl hade etablerats så bytte myndigheten namn till ISOF (Institutet för

språk och folkminnen). Båda namnen figurerar i media så jag tar här tillfället i akt att informera om detta.

Myndigheten ISOF, som sorterar under Kulturdepartementet, gjordes om till ett enrådighetsverk utan styrelse. Allt beslut och ansvar vilar på generaldirektören själv. Jag ingick i den sista styrelsen som personalrepresentant. Styrelsearbetet var mycket intressant. Kunniga representanter från olika delar av samhället hade här både insyn och möjlighet att tillföra kunskap från sina erfarenhetsområden. Vi personalrepresentanter deltog på lika villkor.

Efter några år som enrådighetsverk så inleddes år 2013 med en Verksamhetsöversyn. Prognoserna för ISOF:s ekonomi var dystra. Under våren engagerades myndighetens personal i att fundera ut besparingsidéer m.m. Ett par konsulter tillkallades också som stöd för den ledningsgrupp som generaldirektören hade samlat omkring sig. I juni 2013 levererade generaldirektören det överraskande förslag till lösning som kom att utlösa en proteststorm. Arkiven i Lund och Umeå skulle upphöra. Samlingar och verksamhet skulle omlokaliseras till Göteborg och Uppsala.

DAUM:s samlingar har till betydande delar tillkommit genom att en intresserad omgivning har sett arkivet som en långsiktig lösning för bevarande och tillgänglighet. Eftersom det var till just den verksamhet som hade utvecklats i Umeå som så många hade vänt sig med material och frågor så var upprördheten stor när DAUM helt plötsligt skulle försvinna - utan föregående utredning och därtill skulle arkivet lämna en universitetsstad. Men omlokaliseringarna av de båda arkiven var, från myndighetens sida, den enda möjligheten att få rätsida på ekonomin.

Protestskrivelser, riksdagsmotioner, debattartiklar, mediabevakning och en namninsamling på webben

återger bredden av engagemanget för arkivens fortlevnad.

Kulturministern och Utbildningsministern fick svara på frågor inför riksdagen och frågan behandlades i Riksdagens kulturutskott. Ingenting hjälpte. Detta förklarades vara en intern omorganisation och man litade helt på att ISOF:s generaldirektör skulle genomföra detta på bästa sätt.

Umeå Universitet tillsatte en arbetsgrupp som under våren 2014 utredde universitetets möjligheter att kunna erbjuda ISOF plats för DAUM:s samlingar i universitetets lokaler. Bemanningsfrågan ingick också i utredningen. Uppsägningsåret för DAUM:s personal och planeringen av Uppsalaflytten löpte parallellt med Kulturhuvudstadsåret 2014 vilket naturligtvis sågs som uppseendeväckande av de många kritikererna. DAUM:s lokaler skulle tömmas innan årsskiftet och då skulle också DAUM:s personal vara avvecklad.

Hoppet stod nu alltså till Umeå Universitet och en lösning såg faktiskt ut att närma sig. Det var dessutom två statliga myndigheter som skulle samverka. Men sommaren 2014 inleddes med att Umeå Universitet meddelade att man inte hade möjlighet att rädda kvar DAUM:s samlingar. Några alternativ på annat håll hade inte arbetats fram. Tilltron till universitetslösningen hade varit stor och måhända ville ingen störa en bra process med andra idéer. ISOF började nu helt fokusera på flytten till Uppsala.

Under sommaren kunde inte mycket hända i frågan. Inom det politiska livet skulle valrörelsen gå in på slutspurten och arkivfrågorna skulle nog få vänta till efter valet. Och då skulle i princip flytten till Uppsala vara nära förestående.

Det började brinna i knutarna och nödsignaler skickades härs och tvärs.

Direkt efter semestern tog en räddningsplan form. Ett förslag formule-

rades av Stadsarkivet, Folkrorelsearkivet och Västerbottens museum. En rymlig arkivlokal i närheten av Stadsarkivet skulle bli ledig och denna skulle också vara passande för Stadsarkivets egna behov. Västerbottens museum och Folkrorelsearkivet står i förslaget för en grundbemanning med 25% av varsin arkivarie. ISOF tyckte om förslaget och hösten 2014 gick i allt positivare anda, dock med avbrott för en dyster händelse i november. ISOF bestämde sig för att till Uppsala ta ner allt ljudmaterial, 10.600 band, samt DAUM:s fina bandspelarpark. ISOF har under hela processen mött kritik med att man med hjälp av digitalisering ska kunna öka tillgängligheten till samlingarna. Detta ska nu utföras i Uppsala under ett antal år men man har lovat att originalen därefter ska återsändas till Umeå. I samma flytt, den 18:e november, tog man med DAUM:s ämbetsarkiv. 25 hyllmeter material där man kan följa arbetsplatsens verksamhet under 60 år, t.ex. vem och vilka som har gjort vad och varför. Detta arkiv ska städas och känsliga uppgifter ska tas bort innan detta arkiv kan återvända till Umeå.

Stora delar av det som finns hos DAUM är mycket medvetet placerat där av privatper-

soner och intressegrupperingar som tillsammans har byggt upp denna unika kunskapsresurs. Inom folkmusikområdet är detta mycket tydligt. Thomas Andersson har mycket skarpt klargjort sin ståndpunkt gällande DAUM. Han kan ses som företrädare för många som har bidragit till samlingarna.

Se: [facebook.com/BevaraDAUM](https://www.facebook.com/BevaraDAUM)

I skrivande stund så ska en del anpassningar göras i de nya lokalerna och därefter ska DAUM:s skriftliga samlingar och bibliotek flyttas in. Det är i första hand personal i Uppsala som kommer att besluta i frågor rörande samlingarna. Personalen i Umeå kommer att sköta framplockning av material och hålla arkivet öppet för besökare.

Själv har jag fått möjlighet att ansluta till bemanningen, med Västerbottens Museum som arbetsgivare.

Staffan Lundmark

För den som är intresserad av artiklar, motioner och skrivelser så finns ett stort material:

sacoisof.wordpress.com/?s=daum

Klicka på "Läs mer" under resp. rubrik.

Hej igen spelvänner!

I min insändare i Spelknäppen 4/2014 tog jag upp frågor, som berör en del av våra medlemmar i VSF och till min förvåning jag kan konstatera att ingen har reagerat. Att det är tyst brukar betyda att man tiger och samtycker. Jag utgår ifrån att det är fler än jag som då och då ser dragspelare, som kan ha svårt att hänga med i musik som exempelvis spelas med fiol eller nyckelharpa och alla kan ju inte rätt och slätt spela ackord! Som medlemmar av VSF tycker jag att det är viktigt att vi stöttar våra spelmän med dragspel. Har man lärt sig både speltekniken och musiken helt själv hemma, så är det sannolikt att kruksidulliga polskor och annorlunda eller knepiga ackordsväxlingar, inte är självklara.

Det skulle förvåna mig om jag är ensam i VSF om att undra varför spelmän/kvinnor med kromatiskt dragspel inte får spela upp för Zornmärket. Det vore inspirerande om många medlemmar svarar på min insändare i Spelknäppen 4/2014, längst bak. Mitt syfte är att försöka utveckla, förbättra och stimulera samt i vårt förbund skapa plats för spelmans-traditionen med dragspel, som befinner sig i en svagare position och inte har samma rättigheter som andra, med fiol, nyckelharpa och vissa andra instrument.

Jag upprepar här mina tre frågor!

1. Vad har ni för uppfattning om vad ett svenskt folkmusikinstrument är?
2. Hur ni skulle beskriva skillnader eller likheter mellan spelmän med olika instrument?
3. Vem och varför får man eller får man inte spela upp till riksspelman?

Jag hoppas att ni också har en dator och internet. Det går snabbt att svara eller skriva till Spelknäppen!
Vi hörs!

Mona Stjernorff

Burträsksvängen 10-12 juli 2015

Burträsksvängen firar fyrtioårsjubileum.

Samtliga nu levande hedersspelmän under årens lopp kommer att inbjudas och uppmärksammas. Konserter med JP Nyströms, Anders Hällström & Kristina Bergström samt Thomas Andersson & Markus Falck. Spelkurser, Danskurser, Spelmansmiddag. Boka boende redan nu. Fullständigt program i nästa nummer av Spelknäppen. www.burtrasksvangen.nu

Fjällkungen i Robertsfors

Fritz och Ingrid Holmgren

Inför Umeå Musikskolas 50-års jubileum läsåret 2013-2014 visade det sig att vår egen musikskola i Robertsfors var fem år äldre. Därför sjuöptes jubileumsprojektet "Robertsfors + Musik = Sant" med en mängd aktiviteter under läsåret.

Jag fick uppgiften att sätta ihop en minnesskrift om musikskolans 55 år. Resultatet blev till sist en 260 sidor tjock bok som även beskriver bygdens musikliv. Under arbetets gång avled vår egen storspelman Sören Johansson 2013 och i Spelknappen nämndes bland andra "Fjällkungen", Fritz Holmgren från Marsfjället som inspirationskälla.

I en intervju med vår "meste" musikledare Lennart Forsgren (aktiv mellan 1960-1996) och hustrun Vivi-Anne, kom Fjällkungen och hans hustru Ingrid på

tal. Inför läsåret 1965-1966 värvades de till vår musikskola, alltså femton år innan Thomas Andersson dök upp och drog igång bruksfiolerna på skolan och startade Burträskkursen. Båda hade då studerat vid Framnäs Folkhögskola och Lennart kunde berätta om Fritz intensiva övande som av omgivningen kunde upplevas som lite störande. Flera källor nämner att Fritz övade 8 timmar om dagen.

När jag pratade med Tage Konradsson, son till vår lokalt kanske mest kända spelman Konrad Karlsson, berättade han om den här korta tiden då hans pappa, Fritz och Ingrid, som kände varandra, åkte runt i byarna och spelade tillsammans. En lycklig tid.

Fritz hade redan under tiden i Robertsfors kraftiga känningar av

sin astma så de flyttade till Sveg i Härjedalen för den klara fjällluftens skull. Snart följde han dock flyttfågelstrecken söderut och landade på Kanarieöarna. Många har senare hört Sören Johansson berätta om besöket hos "Fjällkungen" på Kanarieöarna runt 1990, hur de sov hela dagarna för att dricka vin och spela hela nätterna.

Enligt en säker källa var "Fjällkungen" barnbarn till Jon-Mas'n som ju är ett spår på Burträskar'as första skiva från 1978. För mig känns det ändå roligt att "Fjällkungen" och Ingrid lämnat spår i min egen hembygd. Bilderna har jag fått från Magnus Johansson, Sörens son.

Karl-Martin Munter

Från att bygga båt till att bygga nyckelharpor

Begreppet Nyckelharpor kom in i mitt liv i slutet på 1980 talet. När jag och vår ordförande Hans-Ove vid ett samtal nyligen kom in på instrument och framför allt ämnet instrumentbygge, så sa han: "Du som både spelar och bygger instrument kan väl skriva och berätta vad det är som är tjusningen med att bygga instrumenten?" Och då tänkte han nog framför allt på detta instrument som heter nyckelharpa.

Några år före min pension kom grannfrun hem till oss, lade fram en annons på bordet framför mig och sa: "Du Erik som älskar att jobba i trä på fritiden, du kan väl bygga en Nyckelharpa?". I annonsen stod det: "Lär dig bygga en Nyckelharpa". Jag var just i färd med att bygga en roddbåt i asp, och hade länge tänkt anta den utmaningen, så jag tyckte inte att jag hade tid för några andra projekt. Jag kom ihåg, att när bönderna i byn byggde klammer och skäppor till sina körredskap, använde de just träslaget asp. De hade kommit på att aspen inte ruttnade så snabbt. De körde nämligen ut gödsel på vårarna medan snön ännu låg kvar och använde då stöttingar med klammer och skäppor.

Jag byggde färdigt min båt, som jag fortfarande använder, så det är nog ett bra och framför allt lätt träslag. När jag nu fick tid ringde jag till annonsören som höll i byggkursen för nyckelharpan och

frågade om det gick att bygga en harpa fast man inte kunde spela? Jag hade spelat lite dragspel i ungdomen, men detta var ju en annan sak. "Ja, vad ska du annars spela på?" blev svaret. Så jag anmälde mig. Detta var inkörspor-ten till byggandet och spelandet.

Vid det här laget har det blivit ett antal harpor, men jag slutade räkna vid cirka tjugofem. Varför bygger man då nyckelharpor? Jo, för mig är det spänningen med att få höra hur de börjar låta efter man har lagt ner så många timmar och beroende på träslagets egenskaper, ålder och hur senväxt träet är. Fastän man tycker att man har någorlunda likadant virke, så låter harporna ändå inte lika.

Sen tycker jag att tillverkningen av knaverlekar, nyckelharpan "tangenter", är ett intressant moment. Jag har kommit på en sak med dessa. När träet som är ett levande material sväller och

krymper, särskilt på sommaren när man spelar ute, händer det att knavarna sväller av luftfuktigheten och fastnar i lagringen. Har man otur är det den understa radens knavrar som kärvar.

Vid en spelmansstämma i Bjuråker för ett tiotal år sedan regnade det nästan hela tiden. Så kom en spelkompis till mig och sa, "Kan du hjälpa mig med nyckelharpan, den har kärvat ihop och går inte att spela på." Vi hade inga verktyg med oss men vi fick tag i en kökskniv, så vi fick riva hela knaverleken för att få harpan spelbar. Därför har jag sedan konstruerat om leken så om någon knaver kärvar behöver man bara plocka bort en eller två knavrar rakt ovanför den som har fastnat. En mycket mindre operation.

Ja, nu jag har försökt svara på frågan varför jag tycker om att bygga nyckelharpor.

Erik Stenberg, Långviken

Posttidning B

Om adressaten saknas – returnera till:
Västerbottens Spelmansförbund
C/o Arvid Staaf
Siljesundsvägen 22
937 33 BYGDSILJUM

B

Umefolk 2015

Styrelsen ställde vid årets Umefolk upp en monter med roll-up, informationsblad, noter, CD, T-tröjor och dekaler samt med personal som mötte upp alla intresserade, svarade på frågor eller bara pratade med intresserade besökare. Det var otroligt många som stannade vid montern och satsningen tycktes vara lyckad. Ibland var det så många spelmän vid montern att det blev en samlingsplats och där man möttes och spelade tillsammans. Härlig sammanhållning.

Att möta alla Västerbottens spelmän och kvinnor är alltid jätteroligt. Redan på fredagskvällen blev det ett otroligt intensivt spelande. Att få spela med Peter Öqvist, Lasse Hyvönen, Mats Olausson, min sambo Mona, Thomas Andersson, Carina Bergström, Catarina Abelli, Arvid Staaf och Hans-Ove Forssell är alltid en höjdare!

Även i Tonsalen samlades redan på fredagskvällen många spelmän mitt på dansgolvet och det dröjde inte många minuter innan hela salen blev smockfull av dansare! Allt skedde helt oplanerat och spontant - Jättekul!

Fredagens höjdpunkt höll på bli med en träff som överraskade oss. Vi mötte ett gäng helt unga spelmän som var i stort sett i skolåldern och hade annorlunda instrument! De spelade med melodica, indiskt harmonium, fiol, och mandolin. Gänget kom från Falun och Västmanland och ville lära sig låtar från Västerbotten, Norrbotten eller från Finland. Så blev det och gänget fick med sig Babba-Lisas Hys'n och ett par låtar till. De var jätteglada när vi skiljdes åt och vi hade fått 5 nya spelvänner. Tack ungdomarna från Falun!

Styrelsens framträdande var en riktigt rolig spelning. Det kändes så hederligt att styrelsen lever så som man lär - eller i alla fall föregår med gott exempel. Vi i styrelsen är helt olika, alla vi spelar helt olika stil, vi hinner aldrig träna oss samman, utan spelar ur minnet efter att ha spelat in en CD för ett par år sedan. Jag uppskattar verkligen styrelsens dansspelning trots att vi har det lite stressigt när vi har VSFs monter med allt vad det innebär.

Min lördagskväll slutade överras-

kande! Vår medlem från Luleå Klarinet-Mats Blomqvist dök upp vid 7-tiden och frågade om vi kunde spela lite gladjazz till dans i Tonsalen? Så fick det bli... vi spelade igenom ett antal låtar, kom överens om tonarterna och så fick vi med oss Hans-Ove Forssell på bas och Mona på flöjt! Grymt roligt! Vi hade ca 15-20 minuters spelning senare på kvällen och Göran med munspel från Norrbotten hade värmt upp dansarna och när vi började spela gladjazz så såg vi många förvånade ansikten men publiken fann sig snabbt! Efter alla polskor, valser och polketter synes det att dansarna njöt av att dansa en "tryckare"? Låtar med snabbare rytmer skapade en euforisk stämning bland dansarna och vi fick se danser som one-step och swing i närmast akrobatiska former.

Umefolk var för mig otroligt skoj!

Mauri Eira